

УДК 327.5(47)+341.17(47)

ЛЕВИК БОГДАН,*кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник
Національного університету "Львівська політехніка", м. Львів*

КОНЦЕПЦІЯ БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКОГО СОЮЗУ І ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР

У статті проаналізовано концепцію Балто-Чорноморського союзу, обґрунтовано її актуальність у сучасних умовах. Автор на історичних прикладах минулого й сьогодення перекоонує в привабливості Балто-Чорноморського регіону як природної транзитно-транспортної та оборонної території між Сходом і Заходом, між Росією та Європою. Названі історичні постаті, які пропонували для України вигоду Балто-Чорноморського союзу як перспективу майбутнього регіонального лідерства. Автор доходить висновку, що сучасна геополітична ситуація вимагає безпекової кооперації для забезпечення національних інтересів України на мегарегіональному рівні.

Ключові слова: геополітичне становище України; Балто-Чорноморський союз; Балто-Чорноморський регіон; Балто-Чорноморська дуга; концепція "міжмор'я"; загальноєвропейська інтеграція.

Постановка проблеми та стан її вивчення. В умовах глобалізації стан дипломатичного визнання нових держав стає вагомим фактором утвердження їхнього суверенітету. Ця умова змушує нові незалежні держави пострадянського простору шукати міждержавні союзи, які б відповідали їхнім національним інтересам.

Період 1917-1921 рр. в аспекті зовнішньої політики УНР, Гетьманату та Директорії досліджували Д. Дорошенко, І. Мазепа, М. Стахів, П. Христюк (представники емігрантської та діаспорної історіографії). Радянські дослідники 1920-х - початку 1930-х рр. І. Борщак, С. Поссе, В. Сухіно-Хоменко, А. Рябінін-Скляревський були політично заангажованими, однак їхні роботи містили багато фактологічного матеріалу, тому були вилучені з наукового обігу. Перша кандидатська робота в часи незалежної України з історії зовнішньої політики цього періоду була захищена в 1994 р. [1]. Згодом цей пробіл заповнили Т. Заруда, С. Варгатюк, С. Кобринська, М. Генік, В. Лозовий, В. Яблонський, В. Соловйова, В. Бондзик, Д. Білий, В. Зарубін, В. Лагода, А. Іванець. Досить вдало цю тему досліджують українські геополітики О. Сушко, О. Соскін, Г. Шелест, О. Зарубінський, В. Чорний, Ю. Кочубей, В. Кравченко. Серед сучасних зарубіжних дослідників слід виділити таких, як О. Рар (Німеччина), М. Олександрова (Росія), Ю. Енгінсой, С. Оган (Туреччина). Ідею Балто-Чорноморського партнерства відстоюють у своїй монографії В. Маддісон та В. Шахов, Л. Л. Россоха [2-4].

На позиції визначальної ролі України в інституціоналізації концепції Балто-Чорноморського союзу стоять й українські урядовці О. Зарубінський, В. Чорний, українські політики з ВО "Свобода". Вони вважають, що Україна є вузловим ланкою на осі Північ-Південь для координації спільних зусиль між Балтійською радою та Організацією Чорноморського економічного співробітництва [5].

У вітчизняній та зарубіжній історіографії немає цілісного дослідження формування та розвитку військово-політичних відносин пострадянського простору по осі Північ-Південь. Саме тому автор ставить за мету проаналізувати ідеї Балто-Чорноморського союзу (далі - БЧС) у нових історичних умовах. У силу геополітичних причин Україна приречена бути ініціатором структурування нового державно-політичного європейського

простору на регіональному та субрегіональному рівнях, який формується в результаті розпаду СРСР та неоімперської політики Російської Федерації.

Актуальність концепції БЧС є очевидною на тлі сучасних геополітичних подій.

Новизна полягає в розгляді Балто-Чорноморського союзу в період глобалізації та нових геополітичних реаліях.

Виклад основного матеріалу. Про зародження та існування балто-чорноморських зв'язків переконливо свідчать археологічні знахідки та пам'ятки на території Волині (візантійські та арабські монети, монети прибалтійських держав, грошові знаки полабсько-поморської держави), які датуються X-XI ст. Військово-стратегічні шляхи від Прибалтики до Чорномор'я проходили через Україну. Спочатку вони були прив'язані до річкових систем (Прип'ять, Західний Буг, Дністер), а згодом набули сухопутного характеру "із варяг у греки" (м. Гданськ (Данциг), Пінськ, Берестя, Володимир, Білгород, Луцьк, Перемишль, Звенигород, Белз, Сокаль, Галич, Тербовля, Крем'янець) [6].

Балто-Чорноморський союз (БЧС) концептуально почав розроблятися українськими істориками на початку 20-х років ХХ ст. Його прибічниками були М. Грушевський (есе "Орієнтація чорноморська" з трактату "На порозі Нової України" 1918 р., есе "Нові перспективи") [7]; ідеолог українського націоналізму Ю. Липа ("Чорноморська доктрина", "Призначення України" 1938 р., Львів); професор С. Рудницький ("Коротка географія України", 1914 р., Львів; "Українська справа зі становища політичної географії" 1923 р., Відень). Цю ідею активно підтримував польський маршал Ю. Пілсудський (1904 р. меморандум японському уряду), однак на той час Польща марила неоімперськими категоріями й воліла отримати територію Литви, Білорусії та України. Проти ідеї БЧС виступив СРСР та західні країни, крім Франції. Ідея створення БЧС мала перед собою завдання зменшити вплив Росії та Німеччини на регіон [8-15].

У період Української революції 1917-1921 рр. на основі посилення серед українських революціонерів антиросійського чинника виникали національні проекти нових моделей міждержавних стосунків на Сході Європи, колишніх територіях Російської та Австро-

Угорської імперії. Чорноморську федералізацію з позиції українських політиків УНР слід розглядати як тодішній антиросійський проект. М. Грушевський конструював мегарегіональний сценарій для утвердження державності українського народу як євроцентристської моделі, де Україна відігравала б роль регіонального лідера. М. Грушевський шукав можливих союзників УНР, наголошуючи на "кінці московської консолідації" та рівнянні на західну цивілізацію через розробку чорноморської перспективи [16]. Михайло Грушевський переорієнтував Центральну Раду на антиросійський вектор, він виступив проти проекту "Великої Росії". Учений однозначно змінив зовнішню політику України з Росії в бік Європи ("Наша західна орієнтація", "Орієнтація чорноморська", есе "Нові перспективи"). Він відзначав, що "історичні умови життя орієнтували Україну на Захід, а географічні орієнтували й орієнтують на Південь, на Чорне море". Історик сформулював базові положення концепції чорноморської федерації як передумови світової федерації. Особливу роль М. Грушевський у своїй концепції відводив Литві та Білорусії як історично близьким державам [17]. Згодом концепція міжрегіонального партнерства "від моря до моря" розглядалась урядом Української Народної Республіки в екзилі [18].

На початку ХХ ст. у Росії розглядався проект будівництва Балто-Чорноморського водного сполучення від Риги до Херсона через Литву, Білорусію та Україну. Вартість проекту становила 300 млн російських рублів, а тривалість мала б становити 16 років. На той час цей проект уважався позитивним для Росії та її обороноздатності [19].

Спроба реалізації ідеї БЧС була проведена 1919 р. у Ризі. До її практичного втілення були запрошені Фінляндія, Естонія, Литва, Латвія, Польща, Білорусія, Україна. Програма конфедерації передбачала співпрацю в обороні, економіці, банківській сфері, зовнішній політиці. Однак Польща відмовилась від участі в цьому об'єднанні. Після російсько-польської війни 1919-1921 рр. Західна Галичина та Західна Білорусія відійшли до Польщі, і тільки перед Другою світовою війною ці території в 1939 р. були приєднані до СРСР, згідно з таємним додатком до пакту Молотова-Ріббентропа. На цей час Польща переглянула свою східну зовнішню політику, уміло використовуючи історичне сусідство. Теперішня ідея відродження плану Ю. Пілсудського "міжмор'я" має своїх прихильників, які з кінця 1980-х видають журнали "Нова коаліція", "Обоз", "Міжмор'я", "Незалежність", "АБС - Адріатика - Балтика - Чорне море". Спільність інтересів держав регіону була зафіксована у зверненні І з'їзду "Солідарності" до трудівників Східної Європи (концепція Л. Валенси "Євробіс"). Цю ідею підтримували політичні партії Польщі Конфедерація Незалежної Польщі і Польська соціалістична партія. У їхніх документах говорилося про необхідність створення спільного економічного ринку, спільної воєнної політики, відкритості внутрішніх кордонів. Інституціоналізацією ідеї "міжмор'я" стало створення Ліги політичних партій країн Міжмор'я, яку підписали 29-30 липня 1994 р. у Києві представники політичних партій Білорусії, Естонії, Литви, Латвії, Польщі та України (ДемПУ, КУН, ПЗУ, СДПУ й УРП). Згодом Польща відійшла від ідеї міжмор'я й перейшла до курсу на загальноєвропейську та євроатлантичну інтеграцію. У свою чергу, країни Прибалтики перейшли на скандинавську орієнтацію, а Білорусія - на російську. Партнери боялись, що втягування їх у конфліктогенний пострадянський простір сповільнить їхній рух до ЄС та НАТО.

В Україні ідею БЧС активно розробляв на початку 1990-х років Народний рух та УРП, а в Білорусії Народ-

ний фронт (Зянон Пазыняк). Серед парламентських партій України ідею балто-чорноморської коаліції підтримує ВО "Свобода" (чинна партійна програма ВО "Свобода"). Ця ідея у форматі Балто-Каспійсько-Чорноморського союзу була підтримана президентами України В. Ющенком та Грузії М. Саакашвілі. 1993 р. Інститут трансформації суспільства (директор - О. Соскін) розпочав дослідження потенційних можливостей і переваг балто-чорноморського партнерства. 1997 р. на саміті у Вільнюсі экс-президент Литви А. Бразаускас запропонував Раді держав Балтійського моря долучити до цього об'єднання Україну. Згодом цю ідею обговорювали на конференції в Клайпеді представники України, Польщі та Литви.

Спроби побудувати такий союз ми знаходимо в дипломатичних намаганнях Б.-З. Хмельницького та І. Мазепи зі Швецією та Туреччиною. Торговельний шлях від Балтійського до Чорного моря існував, коли литовці, поляки та українці були в одній державі - Великому князівстві Литовському.

Наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. створювались міжнародні інституції, які розширювали балто-чорноморський регіон каспійським, середземноморським та адриатичним просторами. 1997 р. було створено неформальне об'єднання ГУАМ - ГУ(У)АМ, яке 23 травня 2003 р. на саміті в Києві було оформлене у міжнародну Організацію за демократію та економічний розвиток - ГУАМ - як протидію політичній та економічній експансії Росії. 10 жовтня 1997 р. у Страсбурзі під час саміту Ради Європи чотири пострадянські республіки: Грузія, Україна, Азербайджан та Молдова відродили історію зближення "окраїнних держав". 24 квітня 1999 р. до них приєднався Узбекистан (після андижанських подій 2002 р. Узбекистан призупинив членство, а у 2005 р. денонсував свою участь). Спостерігачами в ГУАМ є Румунія і Литва. У серпні 2001 р. було ухвалено статут організації як підтвердження політико-економічного потенціалу. До організації була запрошена й Туреччина, однак вона відмовилась як від участі, так і від статусу спостерігача. Турецька влада оцінює міжнародні відносини через концепцію "балансу сил", створення ГУАМ Туреччиною було сприйнято як антиросійське регіональне угруповання в політичному, транспортно-сировинному й оборонному напрямках. Зовнішньоторговельний оборот між державами ГУАМ 2008 р. склав 4,1 млрд доларів США, із них 3,2 млрд припадало на Україну.

1 травня 1999 р. було засновано Чорноморську організацію економічної співпраці - ОЧЕС (Black Sea Economic Cooperation - BSEC), яка об'єднала три напрямки - чорноморський, кавказький і центральноазіатський. До складу організації увійшли 12 країн та 13 країн-спостерігачів (див. таб. 1).

Як видно з географічного представництва, організація BSEC об'єднує країни Балтійського, Чорного, Середземного та Каспійського морів. Серед представників немає прибалтійських республік та Білорусі.

Новим субрегіональним об'єднанням стала у 2005 р. Спільнота демократичного вибору, яка об'єднала 7 країн (табл. 2).

Ідея Балто-Чорноморського союзу не втратила своєї актуальності й у наші дні. За своїм територіальним розташуванням Україна сьогодні повинна виступити ініціатором практичного втілення цієї концепції. Це об'єднання в майбутньому повинно охопити Балтійський та Каспійський регіон. До переговорного процесу повинні бути залучені Литва, Латвія, Естонія, Польща, Білорусь, Україна, Молдова, Грузія, Азербайджан. Надалі таке політико-економічне та безпекове об'єднання має заці-

**Таблиця 1. - Члени і спостерігачі
Black Sea Economic Cooperation - BSEC**

Члени	Спостерігачі
Азербайджан	Австрія
Албанія	Білорусь
Болгарія	Єгипет
Вірменія	Ізраїль
Греція	Італія
Грузія	Німеччина
Молдова	Польща
Росія	Словакія
Румунія	США
Сербія і Чорногорія (2006 р.)	Туніс
Туреччина	Франція
Україна	Хорватія
	Чехія

Таблиця 2. - Спільнота демократичного вибору

Члени	Спостерігачі
Азербайджан	Австрія
Албанія	Білорусь
Болгарія	Єгипет
Вірменія	Ізраїль
Греція	Італія
Грузія	Німеччина
Молдова	Польща
Росія	Словакія
Румунія	США
Сербія і Чорногорія (2006 р.)	Туніс
Туреччина	Франція
Україна	Хорватія
	Чехія

кавити країни Балтії (Швецію, Фінляндію) та Чорного моря (Болгарію, Румунію).

Сучасні політично-географічні процеси найбільш динамічно проходять у Центральній-Східній Європі та в європейській частині колишнього СРСР. Балто-Чорноморський простір займає буферне положення між Європейським Союзом і Російською Федерацією, це периферійний мегарегіон відносно Західної Європи. Балто-Чорноморський регіон відносять до особливих і його трактують як зону розлому, конфліктну зону, яка розташована на стику між геополітичними регіонами. Ця зона поперемінно потрапляє до центрів сили сусідніх геополітичних регіонів. Кожен геополітичний регіон має свою будову з геополітичним центром. Межі геополітичного регіону змінюються зі зміною балансу сил на глобальному рівні. Буферні зони залежно від конкретного історичного періоду виконували різні функції, що повною мірою стосується Балто-Чорноморського регіону (БЧР). Спочатку це була межа між православним, католицьким та мусульманським світами (з 1648 р. до початку XIX ст.). У період із 1813 до 1918 р. БЧР стає периферією великих держав, виконує роль національних країн, сировинного придатку імперії. З 1918 до 1945 р. регіон виконує буферну функцію, роль "санітарної зони" між Заходом і СРСР і перетворюється на театр воєнних дій. Після завершення Другої світової війни й до розпаду Радянського Союзу 1991 р. утворилася біполярна світова система, розпочалося геополітичне протистояння між США та СРСР, розширився повоєнний вплив Радянського Союзу на країни ЦСЄ, що перетворило Балто-Чорноморський простір на окраїну СРСР. З 1991 р. розпочався період нового світоустрою. Закінчилася "холодна війна", світ став багатополярним, змінився баланс сил, Балто-Чор-

номорський регіон став зоною напруги між Заходом і Росією.

Сучасна Україна географічно залишається поміж Сходом і Заходом. Це надзвичайно вигідне геополітичне розташування, яке до сьогодні повною мірою не реалізоване. Незалежна Україна повинна своєчасно розпізнавати й оцінювати існуючі загрози своїй національній безпеці та адекватно реагувати на них усім своїм потенціалом. Безпекові питання для нашої держави в сучасній геополітичній ситуації мають бути наріжними в зовнішній політиці. Саме ігнорування в оцінці військових загроз привело до російсько-української війни 2014 р. та анексії Криму. Сподівання на позитивне для України розв'язання військового конфлікту з Росією повинно бути обґрунтованим і базуватись на воєнних потужностях, на перше місце виходить питання обороноздатності та безпеки. Україні необхідно творити новий геополітичний простір навколо своєї території, стати осередком безпеки Балто-Чорноморського регіону.

Транзитне розташування БЧР викликає геополітичний інтерес у великих держав і гео економічних блоків. Більшість ініціаторів БЧС розглядають його як регіональний проект, який несе економічно-транзитне навантаження. Однак цілком зрозуміло, що економіка може функціонувати лише в благополучному безпековому середовищі. У широкому трактуванні БЧС несе політичну й стратегічну складову (оборонну, економічну, комунікативну). Цей союз має бути противагою спільному зовнішньому ворогу - Російській Федерації, яка несе реальну військову загрозу в цьому регіоні.

Як зазначалось вище, майбутній БЧС має включати безпекову складову як основу. До складу цієї організації, виходячи з геополітичного вектора зовнішньої політики, повинні увійти країни НАТО: Литва, Латвія, Естонія, країни Балтії: Швеція та Фінляндія, країни пострадянського простору: Україна, Білорусь, Молдова, Грузія, Азербайджан. До БЧС слід запросити Туреччину з її 77,8 млн населенням та більш привабливим економічним зростанням, ніж у Росії.

Сучасна геополітична ситуація навколо незалежної України вимагає розпочати самостійну геополітичну гру, позбавившись безініціативності у визначенні зовнішньополітичних пріоритетів. У цьому аспекті повернення до ідеї формування нового Балто-Чорноморського простору є актуальною. Ця геополітична природня вісь Північ-Південь, створюючи політичний союз, логічно має бути доповнена в майбутньому кавказькими країнами (Грузія, Азербайджан) і державами Балканського півострова (Болгарія, Хорватія, Словенія). Цей союз забезпечує країни регіону від російської агресії, створюючи вигідний для України політико-економічний коридор.

Геополітичний вибір незалежної України нині окреслює її становище в майбутній перспективі. Відновлення державності нашої країни - значуща подія XX ст. у Європі. Україна, яка добровільно в односторонньому порядку відмовилась від ядерної зброї, задекларувавши свою позаблоковість і нейтралітет, не отримала реальних гарантій своєї безпеки від підписантів Будапештського меморандуму 1994 р., навпаки, один із них - Російська Федерація - став агресором. Теперішнє становище вимагає нового підходу до забезпечення державної безпеки. Від цього залежить історичне й політичне майбутнє України.

Система безпеки в Європі базується на НАТО, ЄС та ОБСЄ. Європейська безпека не мислиться без України, ключового гравця в БЧР. Теоретик глобальної безпеки З. Бжезінський назвав Україну важливим геополітичним центром Європи. Регіональна система без-

пеки БЧР повинна стати повноцінним структурним елементом європейської безпеки.

За період незалежності наша держава довела міжнародній спільноті, що є надійним партнером і вміє дотримуватись взятих на себе зобов'язань. Контроль над Балто-Чорноморським регіоном без України не можливий. Її географічне розташування, стратегічний потенціал, багаті природні ресурси, комунікативні та транзитні перспективи роблять Україну важливим партнером для країн Європи.

Висновки

Балто-Чорноморська концепція залишається актуальною для України, вона не вступає в суперечність ані зі статутом Європейського Союзу, ані зі статутом Організації Північноатлантичного договору. Створення колективної регіональної системи безпеки в БЧР збільшить рівень національної безпеки її членів, у чому вкрай зацікавлені Європа та НАТО. Створення БЧС відповідає економічним, політичним, оборонним інтересам України, що в цілому забезпечує національні інтереси держави. Таке об'єднання дасть можливість диверсифікувати джерела енергоносіїв. Балто-Чорноморська орієнтація жодним чином не зменшує рівноправних відносин із країнами вектора Схід-Захід.

Україні необхідно позбутися статусу військово-політичного буфера між двома військово-політичними блоками, що перетворює її територію на "сіру" стикову зону. Буферні держави завжди зазнають зовнішнього впливу, який характерний експансією, зміною політичних кордонів, регіональними конфліктами. Це ж повною мірою стосується й гео економічної буферності, яка перетворює країну на сировинний придаток великих імперій. Такі держави пов'язані з невизначеною політичною ситуацією, ризиком для ведення бізнесу, відсутністю зовнішніх інвестицій.

У Балто-Чорноморському регіоні виокремились табори країн із різними швидкостями прийняття й реалізації стратегічних політичних рішень. Однак експансіоністська політика Росії диктує логічну дію до об'єднання, одним із яких може бути Балто-Чорноморський союз.

Двадцятилітня новітня історія незалежних держав переконливо вчить, що будь-які союзи з Російською Федерацією не мають майбутньої перспективи. Бажання Росії домінувати над пострадянським простором - це неоімперський синдром, який не підкріплений реальною силою. Нові світові економічні центри набагато привабливіші від неї. Так, Китай перевищує економіку Росії в 4 рази, Японія - у 5, ЄС - в 11, США - у 12 разів. Реальність сама вказує зовнішньополітичний орієнтир для України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веденєєв Д. В. Становлення зовнішньополітичної служби України (1917-1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 "Всесвітня історія" / Д. В. Веденєєв. - К., 1994.

Левик Богдан,

кандидат исторических наук, ведущий научный сотрудник
Национального университета "Львовская политехника", г. Львов

КОНЦЕПЦІЯ БАЛТО-ЧЕРНОМОРСЬКОГО СОЮЗУ І ПОСТСОВЕТСЬКОГО ПРОСТРАНСТВО

В статье проанализирована концепция Балто-Черноморского союза, обоснована ее актуальность в современных условиях. На исторических примерах прошлого и новейшей истории автор убеждает в привлекательности Балто-Черноморского региона как естественной транзитно-транспортной и оборонной территории меж-

2. Маддисон В. Сучасна українська геополітика / В. Маддисон, В. Шахов. - К., 2003. - 173 с.

3. Россоха Л. Балто-Чорноморське партнерство: перспективи є / Л. Россоха // Україна і світ сьогодні. - 2006. - № 9 (359). - 10 березня.

4. Россоха Л. Активізація ролі України у розвитку Спільноти Демократичного Вибору: історико-політичний аспект / Л. Россоха // Стратегічні пріоритети. - 2008. - № 1 (6). - С. 168-176.

5. Зарубінський О. Перспективи Балто-Чорноморського співробітництва / О. Зарубінський, В. Чорний // Дзеркало тижня. - 2005. - № 8 (536). - 5-11 березня.

6. Терський С. В. Західно-Волинські військово-стратегічні шляхи "Північ-Південь" у XI- XIV ст.: історико-географічний коментар [Електронний ресурс] / С. В. Терський // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Історичні науки. - 2011. - Вип. 17. - С. 107-115. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoai_2011_17_11.pdf.

7. Грушевський М. На порозі Нової України. Гадки та мрії / М. Грушевський // Грушевський М. Твори у 50 томах. - Т. 4 : Суспільно-політичні твори (доба Української Центральної Ради 1917 - квітень 1918). - Львів, 2007. - С. 225-267.

8. Матвієнко В. М. Політика УНР та Української Держави щодо новопосталих державних утворень на території колишньої Російської імперії (1917-1921 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук : спец. 07.00.02 "Всесвітня історія" / В. М. Матвієнко. - К., 2003. - 31 с.

9. Чорноморський Союз у задумах уряду УНР в екзистенції // Українське слово. - 2004. - № 7. - 22-28 січня.

10. Дашкевич Я. Чорноморські проблеми в минулому і сучасному // Дашкевич Я. "Учи неможливими устами сказати правду": історична есеїстика / Я. Дашкевич. - К., 2011. - С. 517-540.

11. Домашенко Л. М. Концепція чорноморської орієнтації України у вітчизняній політичній думці першої половини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук / Л. М. Домашенко. - К., 2008. - 18 с.

12. Липа Ю. Призначення України / Ю. Липа. - Львів, 1992. - 272 с.

13. Липа Ю. Чорноморська доктрина / Ю. Липа. - Одеса, 1942. - 165 с.

14. Потульницький В. А. Історія української політології (Концепція державності в українській зарубіжній історико-політичній науці) / В. А. Потульницький. - К., 1992. - 232 с.

15. Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії / С. Рудницький. - Берлін, 1923. - 288 с.

16. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський. - К., 1991. - С. 138.

17. Корольов Г. О. Ідея Чорноморської федерації у поглядах Михайла Грушевського / Г. О. Корольов // Український історичний журнал. - 2011. - № 6. - С. 68-79.

18. Корома Н. Місце України у формуванні Балто-Чорноморського регіону: від ідеї до регіонального співробітництва / Н. Корома // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. - 2007. - № 54. - С. 55-57.

19. Улуян А. Новое "MIEDZYMOPZE" - "INTERMARUM" как геопроостранственный ретропроект в концепции "Европы регионов": существует ли геосторическая парадигма "гибких регионов" в Восточно-Центральной Европе? / А. Улуян // Перекрестки. Журнал исследования восточноевропейского Пограничья. Вильнюс. - 2011. - № 3-4. - С. 13-30.

ду Заходом и Востоком, между Россией и Европой. Названы исторические личности, предлагавшие для Украины преимущества Балто-Черноморского союза как перспективы будущего регионального лидерства. Автор приходит к выводу, что современная геополитическая ситуация требует кооперации в вопросах безопасности для обеспечения национальных интересов Украины на мегарегиональном уровне.

Ключевые слова: геополитическое положение Украины; Балто-Черноморский союз; Балто-Черноморский регион; Балто-Черноморская дуга; концепция "междуморья"; общеевропейская интеграция.

Levyk Bogdan,

Candidate of Historical Sciences, Chief Research Officer, Lviv Polytechnic National University, Lviv

CONCEPT OF BALTO-BLACK SEA UNION AND POST-SOVIET TERRITORY

The paper examines a concept of the Balto-Black Sea Union, which ideas were translated into reality during the Kievan Rus and Grand Duchy of Lithuania period. In the 10th-11th centuries the road from the North to the South, from the East-country to the Black Sea ran through the territory of Ukraine. The way 'from the Varangians to the Greeks' integrated two regions, the Baltic and the Black Sea, and was to the advantage of all those involved. This conceptual idea was again looked into by Ukrainian politicians and researchers in the early 20th century, it was explored and proposed by Mykhailo Grushevskiy, Yuriy Lypa and Stepan Rudnytskyi.

The idea of the 'inter-sea area' became a subject for active discussion in Polish, Ukrainian, Belorussian and Lithuanian political quarters in the late 1980s. This plot deserves attention of contemporary Ukrainian politicians in the current dynamic geopolitical context as an efficient and timely anti-Russian international project which will underpin the security of Ukraine. This idea was partially implemented in the form of the GU(U)AM, the Black Sea Organization for Economic Cooperation and the Community of Democratic Choice.

The natural vector 'North - South' of communicative and transit transport flows is not used in full measure by Ukraine. The Balto-Black Sea Union offers a significant security component which is of interest to the USA and the European Union.

The emergence of such new world economic centers as the USA, the EU and China imparts a new focus to foreign policy priorities of Ukraine.

Key words: geopolitical situation of Ukraine; Balto-Black Sea Union; Balto-Black Sea arc; concept of 'inter-sea area'; common European integration.

REFERENCES

1. Vedenieiev D. V. (1994), *Formation of foreign political Guard Service of Ukraine (1917-1920 years)*, Abstract of thesis for the degree of candidate of history sciences after specialty 07.00.02 «World History», Kyiv (ukr).
2. Maddison V., Shakhov V. (2003), *Modern Ukrainian geopolitics*, Kyiv, 173 p. (ukr).
3. Rossokha L. (2006), *Baltic-Black Sea Partnership: Prospects are*, *Ukraina i svit sohodni [Ukraine and world today]*, № 9 (359), March 10 (ukr).
4. Rossokha L. (2008), *Activation of Ukraine's role in the development of the Community of Democratic Choice: historical and political aspect*, *Stratehichni pryorityety [Strategic priorities]*, № 1 (6), pp. 168-176 (ukr).
5. Zarubinskyi O., Chorny V. (2005), *Prospects for the Baltic-Black Sea cooperation*, *Dzerkalo Tyzhnia*, № 8 (536), March 5-11 (ukr).
6. Terskyi S. (2011), *Western Volyn military-strategic ways «North-South» in the eleventh to the fourteenth century: historical and geographical comment*, *Scientific Notes of the National University «Ostrog Academy». Historical science*, Vol. 17, pp. 107-115, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoai_2011_17_11.pdf (ukr).
7. Hrushevskiy M. (2007), *On the verge of a new Ukraine. Idea and dream*, in Hrushevskiy M. *Works in 50 volumes*, Lviv, Vol. 4: *Social and political works (Ukrainian Central Rada 1917 - May 1918)*, pp. 225-267 (ukr).
8. Matviienko V. (2003), *Politics UNR and Ukrainian State for the newly emerging state formations in the former Russian Empire (1917-1921)*, Abstract of thesis for the degree of doctor of history sciences after specialty 07.00.02 «World History», Kyiv, 31 p. (ukr).
9. Chornomorskyi Soiz u zadumakh uriadu UNR v ekzuni (2004), *Ukrainske slovo*, № 7, 22-28 January (ukr).
10. Dashkevych Ya. (2011), *Black Sea problems in the past and today*, in Dashkevych Ya. *Uchi nemozhnimi ustami skazati pravdu: istorichna eseistyka*, Kyiv, pp. 517-540 (ukr).
11. Domashchenko L. M. (2008), *Concept Black Sea Ukraine orientation in the national political thought of the first half of the twentieth century*, Abstract of thesis for the degree of candidate of political sciences, Kyiv, 18 p. (ukr).
12. Lypa Yu. (1992), *Appointment of Ukraine*, Lviv, 272 p. (ukr).
13. Lypa Yu. (1942), *Black Sea doctrine*, Odesa, 165 p. (ukr).
14. Potulnytskyi V. A. (1992), *History of Ukrainian Political Science (Conception Ukrainian foreign state in historical and political science)*, Kyiv, 232 p. (ukr).
15. Rudnytskyi S. (1923), *Case with the situation of Ukrainian political geography*, Berlin, 288 p. (ukr).
16. Hrushevskiy M. (1991), *Who are the Ukrainian and what they want*, Kyiv, p. 138 (ukr).
17. Koroliiov H. O. (2011), *The idea of the Black Sea Federation in the views of the Mykhailo Hrushevskiy*, *Ukrainian Historical Journal*, № 6, pp. 68-79 (ukr).
18. Koroma N. (2007), *Place of Ukraine in forming the Baltic-Black Sea region: from the idea to regional cooperation*, *Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko. Geography*, № 54, pp. 55-57 (ukr).
19. Ulunyan A. (2011), *New «MIEDZYMOPZE» - «INTERMARUM» geospatial retroproekt as in the concept of a «Europe of Regions»: is there a geo-historical paradigm «flexible regions» in East and Central Europe?*, *Perekrestki [Crossroads]. Journal of Research of East European Borderlands*. Vilnius, № 3-4, pp. 13-30 (rus).

© Левик Богдан

Надійшла до редакції 28.08.2014